

До спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04

у Дніпропетровському державному університеті
внутрішніх справ
(м. Дніпро)

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Чорної Оксани Василівни «Кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні»**, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) зі спеціальності 12.00.08 - кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Юридичні науки (08 – Право).(218 с.).

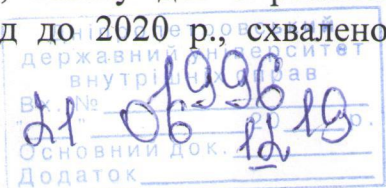
Актуальність теми дослідження. Проголошення рішення суду у кримінальному провадженні – стадія кримінального процесу, в якій слідчий суддя, суддя, суд в межах своєї компетенції і в передбаченому законом порядку роблять висновок про встановлені фактичні обставини кримінального провадження та на їх основі, керуючись законом, дають відповіді на ті правові питання, що виникли у кримінальному судочинстві та виражають владне волевиявлення, виходячи зі встановлених обставин і приписів норм законодавства. В цьому контексті, найгострішою проблемою вітчизняного судочинства є саме реальне виконання судових рішень, обов'язковість та невідворотність яких є однією з головних та важливих складових, на яких ґрунтується як авторитет усієї судової влади в Україні, так і верховенство права. Тому, не можна не погодитись з дисертанткою, що виконання рішень суду є індикатором рівня розвитку правової держави та громадянського суспільства (*стор. 1 автореферату, стор. 16 дисертації*).

Разом з тим, проблема невиконання судових рішень на сьогодні є досить актуальною та потребує вжиття невідкладних та дієвих заходів для її вирішення, розробки нової системи наукових поглядів, принципово нових підходів, моделей і технологій підвищення ефективності у механізмі забезпечення здійснення правосуддя.

Актуальність теми, крім іншого, зумовлена недосконалою диспозицією норм, в яких передбачається відповідальність за невиконання рішення суду та недостатньою розробкою теоретичних аспектів проблеми або їх дискусійністю.

Таким чином, обрання О.В. Чорною у якості предмета своєї дисертації кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні свідчить про її безумовну актуальність, теоретичну і практичну значущість та своєчасність проведеного автором дослідження.

Актуальність теми рецензованого дослідження підкреслюється також узгодженістю з переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленого

розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. №276/2015; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015; а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р. (стор. 2-3 автореферату; стор. 18 дисертації).

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологічно вірно визначивши мету і завдання дослідження, авторка застосувала сучасні методи наукового пізнання, що забезпечило належний ступінь обґрунтованості і достовірності отриманих даних. Дисертантці вдалося повноцінно вирішити всі поставлені завдання, не порушивши граничну норму обсягу кандидатської дисертації. Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується кількома чинниками: логікою викладення матеріалу; широтою й різноманітністю опрацьованої здобувачкою джерельної бази (198 найменувань); наявністю достатньої емпіричної бази, яку становлять статистичні дані ДСА України за період 2013–2018 рр. щодо кількості засуджених осіб за вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 382, 389¹, 390, 390¹, 391 КК України; статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо кількості облікованих таких злочинів та осіб, яким за їх вчинення повідомлено про підозру; результати вивчення електронних копій обвинувальних вироків з Єдиного державного реєстру судових рішень та результати інтерв'ювання 783 фахівців у галузі права.

Наукова новизна дослідження О.В. Чорної полягає в тому, що її дисертація є одним з перших в науці кримінального права України комплексних монографічних досліджень, у якому розглянуто проблему кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні. **В результаті проведеної роботи сформульовано висновки та положення, що виносяться на захист:** *вперше:* доведено, що основним безпосереднім об'єктом злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст. ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України) є встановлений порядок належного виконання вироків, ухвал та постанов суду і призначеного ними покарання або іншого заходу кримінально-правового впливу; встановлено доцільність встановлення кримінальної відповідальності за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників як злочину, що посягає на правосуддя в Україні в частині невиконання судових рішень у кримінальному провадженні шляхом аналізу таких кримінологічних факторів криміналізації суспільно небезпечних діянь як ступінь суспільної небезпечності діянь, їх відносна поширеність, неможливість успішної боротьби з ними за допомогою інших заходів; аргументовано, що до злочинів у вигляді невиконання рішень суду саме у кримінальному провадженні (ст. 390¹ КК України «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників») відноситься виключно невиконання

обмежувальних заходів; невиконання ж обмежувальних приписів та непроходження програми для кривдників (не як вид обмежувального заходу) відносяться до злочинів у вигляді невиконання рішень суду у цивільному та адміністративному провадженнях; з метою забезпечення реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності та покарання, запропоновано ч. 5 ст. 52 КК України викласти в такій редакції – ухилення від покарання, призначеного рішенням суду, має наслідком відповідальність, передбачену статтями 389, 389¹, 390 та 390¹ цього Кодексу та нову редакцію ст. 390¹ КК України, що сприятиме реальному виконанню вимог Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами 2011 року; *удосконалено*: доктринальне положення щодо того, що злочин, передбачений ст. 382 (в частині кримінального провадження), відноситься до злочинів із формальним складом, оскільки заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб не було жодного разу застосовано судом; твердження про те, що злочини, передбачені ст. ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України, можуть бути вчинені як шляхом дії, так й бездіяльності; *дістали подальшого розвитку*: положення щодо критеріїв відмежування злочинів, передбачених ст. ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України, від суміжних злочинів, кримінальних проступків та адміністративних правопорушень, в першу чергу за такими ознаками, як вид і розмір призначеного покарання чи іншого заходу впливу за їх вчинення, суб'єкт злочину; твердження про те, що видовим об'єктом злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду в кримінальному провадженні є суспільні відносини, що забезпечують виконання судового рішення під час здійснення правосуддя. З огляду на останню криміналізацію деяких суспільно небезпечних діянь цей видовий об'єкт характерний і для злочинів, передбачених ст. ст. 389¹ «Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості» та 390¹ «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників» (стор. 4-5 автореферату стор. 20-22 дисертації)

Об'єктом дослідження авторка визначає суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони правосуддя. **Предмет** дослідження – кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні (стор. 3 автореферату; стор. 19 дисертації).

Результати дослідження, пропозиції і висновки автора мають як теоретичне значення, так і будуть сприяти подальшому вдосконаленню кримінального законодавства у сфері кримінально-правової охорони правосуддя. Авторка показала високу дослідницьку культуру, проявивши широкий діапазон як теоретичних знань, так і практичного вирішення питань, пов'язаних із проблемами, що постають перед суб'єктами кваліфікації даного виду злочинів.

Важливим аспектом проведеної здобувачкою роботи є як **опубліковані нею праці**, так і **апробація результатів** її наукового пошуку. Зокрема, О.В. Чорна брала участь у роботі двох науково-практичних конференціях, опублікувала 8 наукових праць, з них: 4 – статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави за

профілем дисертації (Словацька Республіка), 2 – тези доповідей та 1 – словник у співавторстві.

Зміст роботи відповідає науковій спеціальності, за якою виконана дисертація. Авторка кваліфіковано оперує не тільки кримінально-правовими термінами, але термінами інших галузей права (конституційного, кримінального процесуального). Дисертація характеризується цілісністю, смисловою завершеністю, послідовністю і логічним взаємозв'язком її структурних елементів.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, вказано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації та публікацій (стор. 16-23 дисертації).

Розділ 1 «Історико-правовий розвиток та соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні» складається із трьох підрозділів: У підрозділі 1.1 «*Витоки та сучасний стан кримінально-правового забезпечення виконання рішень суду*» досліджено більшість правових пам'яток, що стосувалися забезпечення та відповідальності за невиконання рішення суду. Виділено періодизацію витоків і сучасного стану кримінально-правового забезпечення виконання рішення суду у кримінальному провадженні, а також, з розроблено нову редакцію ст. 390¹ КК України (стор. 24-74 дисертації).

У підрозділі 1.2 «*Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за невиконання рішень суду у кримінальному провадженні*» дисертанткою встановлено, що криміналізація діянь у вигляді невиконання рішень суду у кримінальному провадженні відповідає підставам криміналізації суспільно небезпечних діянь. Крім того, нею встановлено, що вказані діяння відповідають принципам криміналізації, які є правилами законодавчої техніки, у зв'язку з чим наведено додаткові аргументи на користь їх віднесення до кримінальних проступків з 01 січня 2020 року (стор. 75-98 дисертації).

У підрозділі 1.3 «*Зарубіжний досвід кримінально-правового забезпечення виконання рішень суду у кримінальному провадженні*» О.В. Чорною досліджено КК Республіки Вірменія, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Грузії, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Молдова, Республіки Таджикистан, Республіки Туркменістан, Республіки Узбекистан, Естонської Республіки. Встановлено норми подібності та відмінності між КК України та зарубіжними кримінальним законодавством в частині забезпечення виконання рішень суду у кримінальному провадженні. Досвід КК пострадянських держав надав їй змогу якісно доповнити авторські пропозиції по удосконаленню КК України (стор. 99-113 дисертації).

Розділ 2 «Кримінально-правовий аналіз злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні» складається із чотирьох підрозділів. У підрозділі 2.1 «*Об'єкт злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні*» здобувачкою доведено, що об'єктом злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст. ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України), є встановлений порядок

належного виконання вироків, ухвал та постанов суду і призначеного ним покарання або іншого заходу кримінально-правового впливу, встановлено предмет цих злочинів. Це дало змогу аргументувати, що до злочинів у вигляді невиконання рішень суду саме у кримінальному провадженні (ст. 390¹ КК України «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників») відноситься виключно невиконання обмежувальних заходів; невиконання ж обмежувальних приписів та непроходження програми для кривдників (не як вид обмежувального заходу) відносяться до злочинів у вигляді невиконання рішень суду у цивільному та адміністративному провадженнях (*стор. 114-136 дисертації*).

У підрозділі 2.2 «Об'єктивна сторона злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні» встановлено об'єктивну сторону злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст. ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України). Через аналіз можливих проявів злочинної бездіяльності доведено, що не всі ці злочини вчиняються шляхом бездіяльності, аргументовано, що злочин, передбачений ст. 389 КК України, може бути вчинений тільки шляхом бездіяльності – подібне характерне тільки в разі ухилення засудженого від сплати штрафу. Інші ж злочини (ухилення від відбування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю, ухилення засудженого від відбування покарання у виді громадських чи виправних робіт) – як шляхом дії, так і бездіяльності. Злочин, передбачений ст. 390 КК України може бути вчинений як шляхом дії, так і бездіяльності. Злочин, передбачений ст. 390¹ КК України, в розрізі невиконання рішення суду в кримінальному провадженні проявляється у невиконанні обмежувальних заходів, передбачених статтею 90¹ КК України та теоретично може бути вчинений як шляхом дії, так і бездіяльності (*стор. 137-168 дисертації*).

У підрозділі 2.3 «Суб'єкт злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні» доведено, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 390¹ КК України, з 11 січня 2019 року є один з подружжя чи колишнього подружжя або інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах та досягла 18-річного віку. Суб'єкти цих нових статей КК України обтяжені іншими додатковими ознаками, що дуже звужують коло осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за ст. 389¹ КК України та підлягатимуть за ст. 390¹ КК України. За ст. ст. 382, 389, 390 КК України – суб'єктами можуть бути фізичні осудні особи у віці з 16-ти років, засуджені за вчинення злочинів та ухиляються від відбування призначених їм покарань (*стор. 169-178 дисертації*).

У підрозділі 2.4 «Суб'єктивна сторона злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні» досліджено вину, мотив, мету злочинів, передбачених ст. ст. 382, 389, 390 КК України. Аргументовано, що суб'єктивна сторона цих злочинів характеризується виключно умисною формою вини. Мотиви дуже часто мають нігілістичні прояви – засудженні впевнені, що за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні їм вже гірше не буде. Мета найчастіше проявляється у демонстрації своєї зверхності над законом, за винятком ухилення від сплати штрафу, коли цей вид покарання не виконується через відсутність матеріальної можливості (*стор. 179-194 дисертації*).

У висновках дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у вдосконаленні теоретичних положень кримінального права в частині відповідальності за невиконання рішень суду у кримінальному провадженні, напрацюванні напрямів удосконалення ст. ст. 389¹, 390, 390¹, 391 КК України та відповідної правозастосовної практики.

Заслугують на всіляку підтримку та розвиток наступні результати наукового дослідження, висновки та пропозиції:

1. Не можна не погодитись з тезою О.В. Чорної, що визнаючи суттєвий внесок вчених у вирішення проблеми запобігання злочинам проти правосуддя в контексті невиконання судового рішення, сьогодні, на жаль, відсутні комплексні монографічні роботи, присвячені саме кримінально-правовому забезпеченню виконання рішення суду у кримінальному провадженні відповідно ст. 382 КК України саме в частині кримінального провадження (*стор. 2 автореферату; стор. 17-18 дисертації*). Тому, сучасна проблема невиконання судового рішення в кримінальному провадженні створила соціальний запит на подальше вивчення відповідних питань.

2. Підкреслюючи актуальність теми авторка обґрунтовано зазначає, що розгляд соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні дозволило стверджувати, що діяння, пов'язані з невиконанням рішення суду в кримінальному провадженні, відповідають основним підставам і принципам криміналізації, а встановлення за них кримінальної відповідальності соціально обумовленим рішенням (*стор. 3 дисертації*).

3. Підтримуємо позицію авторки, що суспільно-небезпечні діяння, відповідальність за які передбачена ст. ст. 389, 389¹, 390, 390¹ КК України за конструкцією об'єктивної сторони відносяться саме до злочинів з формальним складом, адже для них обов'язковим є вчинення суб'єктом злочину лише діяння (*стор. 139 дисертації*).

Відзначаючи актуальність проведеного авторкою дослідження кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність висновків, практичну значимість для подальшого розвитку науки кримінального права, вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність України та практики його застосування, необхідно відмітити, що окремі положення дисертації є неналежно аргументованими, суперечливими та/або дискусійними.

До неналежно аргументованих, суперечливих та/або дискусійних положень дисертації О.В. Чорної належать, зокрема, такі:

1) Потребує додаткового обґрунтування під час захисту дисертації запропонована авторкою періодизація розвитку кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні, де О.В. Чорна пропонує наступні етапи розвитку даного правового явища: Давньоруський (VI ст. – середина XIV ст.); Литовсько-руський (XIV ст. до XVI ст.); Російсько-угорський (XVIII ст. – початок XX ст.); Радянський (початок XX ст. - 1991 р.); Період незалежності (сучасний) (*стор. 2, 111, 197 дисертації; стор. 9 автореферату*). Необхідність такого обґрунтування виникає з декількох причин. По – перше, уточнення потребує доцільність такої періодизації, адже основна мета автора, перш

за все в межах предмета дослідження показати еволюцію певного явища при переході з одного періоду в інший. По – друге, пояснення авторки потребують назви періодів та їх хронологія тому, що під час рецензування роботи, питання викликав третій період (Російсько – Угорський), який авторка об'єднала в один. Дійсно, в цей час українські землі входили до складу двох держав : Російської та Австро-Угорської Імперій але на їх територіях існували абсолютно відмінні правові системи, які спирались на свої кодифіковані акти (в Російській Імперії це Уложення про покарання 1845 року; в Австро-Угорській – Кримінальні кодекси 1768, 1787, 1803 та 1852 років). Крім цього, між Литовсько – Руським (XIV ст. до XVI ст.) та Російсько – Угорським (XVIII ст. – початок XX ст.) ^{(прим.} авторська періодизація) періодами, авторка чомусь «загубила» **майже 200 (!!!) років**, не згадавши про розвиток досліджуваного явища в періоди перебування українських земель у складі Речі Посполитої (кінець XVI ст. – середина XVII ст.), де в результаті систематизації Литовсько - Руського права був прийнятий перший кримінальний кодекс України – Судебник Казимира IV 1468 року та періоду Української гетьманської держави (середина XVII ст. – кінець XVIII ст.), де в цей час джерелом кримінального права була пам'ятка козацького права - Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 року.

Вивчення історичного досвіду, визначення етапів становлення, розвитку об'єкта дослідження та ідеї від часу виникнення до стадії вирішення завдання значно збагачує наукове дослідження, свідчить про достовірність його результатів і висновків, підтверджує наукову об'єктивність і компетентність дисертанта але достатньо часто типовою помилкою авторів є бажання створити щось нове там, де в цьому немає наукової потреби. В таких випадках, з одного боку, не можна не привітати дослідницький інтерес автора, з іншого – якщо дослідник не претендує на новизну пропозицій і не виносить відповідне запропоноване положення на захист, можна в межах аксіоматичного методу дослідження, брати за аксіому наукові теорії, які вже існують. В даному випадку, авторці треба було спиратись на досягнення історико-правової науки, на усталені періодизації розвитку держави та права.

2) Друге зауваження торкається рівня належної дослідницької повноти щодо вивчення проблеми невиконання рішення суду у кримінальному провадженні. Об'єктом дослідження авторка визначає суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони правосуддя (*стор. 3 автореферату*), таким чином, метою роботи є вдосконалення теоретичних положень кримінального права та вдосконалення чинного законодавства про кримінальну відповідальність в частині відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні. Іншими словами, крім проблем в кримінально-правовій науці та законодавстві про кримінальну відповідальність, О.В. Чорна вирішує проблеми і кримінального процесуального права в контексті невідворотності та обов'язковості виконання судових рішень у кримінальному провадженні (*стор. 79-80 дисертації*). В цьому контексті, вона наголошує, що підґрунтям її дослідження, крім інших нормативно-правових актів, є прийнятий в 2012 році Кримінальний процесуальний кодекс України (*стор. 170 дисертації*). Але, разом з цим, питанню, присвяченому визначенню видів рішень суду авторкою приділяється незначна увага (*декілька*

речень стор. 143 дисертації). У зв'язку з цим, з метою поглиблення дослідження предмету роботи, необхідністю висвітлення дійсної глибини проблеми та конкретизації висновків та пропозицій авторки, в роботі було б за доцільне уважніше приділити увагу наступним питанням: 1. Визначенню поняття рішення суду у кримінальному провадженні, як різновиду процесуального рішення; 2. Аналізу видів рішень суду у кримінальному провадженні та їх класифікації. 3. Визначенню видів рішень суду за суб'єктом прийняття у кримінальному провадженні. Адже, незважаючи на те, що до рішень суду у кримінальному провадженні відносяться: вирок, ухвала та постанова, ці процесуальні документи виносяться різними інстанціями та різними суб'єктами кримінального судочинства. Вирок суду постановляється судом першої чи апеляційної інстанцій або ухвалюються судом присяжних. Ухвала приймається слідчим суддею, судом першої, апеляційної чи касаційної інстанцій. У формі постанови оформлюються виключно рішення Верховного суду, прийняті : а) за результатом розгляду касаційної скарги по суті (ст.ст. 436, 441 КПК України); б) щодо правильного застосування норми права (ст.ст. 434¹, 434², 441 КПК України). Авторка ж в своїй роботі не розмежовує види судових рішень у кримінальному провадженні, а тому за текстом не зрозуміло про невиконання якого конкретного виду рішення суду у кримінальному провадженні йде мова. Таким чином, коли в роботі просто йде перерахування видів рішень суду у кримінальному провадженні «через кому» без аналізу їх попереднього змісту (*стор. 4, 8, 10 автореферату, 132 дисертації*) - це узагальнює, спрощує або взагалі не передає складність проблеми.

Тим більше, що дослідження видів рішень суду та **вимог** до них (*правомірність, законність, обґрунтованість, вмотивованість, своєчасність, справедливість*) є підґрунтям для вирішення важливого питання для кримінального права та законодавства щодо умов можливого звільнення від кримінальної відповідальності та покарання осіб за невиконання завідомо для суб'єкта постановленого неправосудного рішення судді (суду). Нажаль, в роботі взагалі відсутні міркування авторки з цього питання, хоча звільнення від кримінальної відповідальності та покарання в даному випадку можна було б віднести до «Спеціальних питань кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні» і виділити як окремий підпункт Другого розділу дисертації.

3) У підпункті 1.2. «Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні» авторка приділяє багато уваги загальним питанням соціальної обумовленості кримінальної відповідальності із теорії кримінального права: поняттю суспільної небезпечності (*стор. 79 дисертації*), загальним науковим підходам до вивчення криміналізації, (*стор. 77 дисертації*), загальним підставам та принципам криміналізації (*стор. 90 дисертації*), обставинам криміналізації (*стор. 97 дисертації*). Що стосується питання соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні, конкретна інформація має місце лише у наведених статистичних даних та аналізі динаміки вчинення діянь, пов'язаних з невиконанням рішення суду (*стор. 81-87 дисертації*), хоча сама ж дисертантка наголошує, що: «...банальне коментування закону про кримінальну

відповідальність та критика його недоліків є недостатнім для розуміння...кримінально-правової норми. Актуальним визнається виявлення соціально-правової та юридичної обумовленості встановлення кримінально-правової заборони та визначення залежності її змісту від конкретних соціальних, політичних та інших умов...» (стор. 75 дисертації).

Таким чином, соціальна обумовленість кримінально-правової заборони в контексті невиконання рішення суду у кримінальному провадженні полягає в розкритті **комплексу** економічних, політичних, правових, психологічних, моральних та інших *соціальних факторів*, що викликають необхідність існування цієї заборони, і прогнозуванні розвитку кримінально-правових норм. До цих факторів можна віднести: 1) кримінально-правові: а) ступінь суспільної небезпеки діянь; б) можливість впливу на діяння кримінально-правовими заходами; в) імплементація в національне законодавство міжнародних стандартів; 2) кримінологічні: а) значна поширеність аналізованого виду посягань; б) рівень, структура і динаміка досліджуваного злочину; в) причини й умови його вчинення; 3) нормативні – зумовленість кримінально-правової охорони Конституцією і законами України, іншими нормативно-правовими актами; 4) історичні; 5) міжнародні – зарубіжна практика кримінально-правової охорони відповідних відносин; 6) процесуальні і криміналістичні: а) можливість процесуального виявлення, закріплення і підтвердження предмета доказування; б) наявність криміналістичних методик і рекомендацій щодо розслідування злочину; 7) організаційні – наявність системи органів правопорядку, здатних ефективно виявляти, розслідувати і здійснювати судовий розгляд справ про дії, що пов'язані з невиконанням рішення суду у кримінальному провадженні; 8) соціально-психологічні: а) рівень загальної психології суспільства, правосвідомості населення; б) рівень правосвідомості і професійної підготовки осіб, що застосовують кримінальний закон до винних у вчиненні злочинів, пов'язаних з невиконанням рішення суду у кримінальному провадженні.

Певним чином, протягом всієї роботи дисертантка розкриває деякі з цих факторів, але вони, здебільшого носять загальний і не системний характер.

4) У висновках до розділу 1 (стор. 112 дисертації), у висновках (стор. 199 дисертації) та в авторефераті (стор. 10) дисертантка встановлює, що лише в КК України передбачено кримінальну відповідальність за невиконання рішень Європейського Суду з прав людини. Проте, на жаль, дана теза лише констатується авторкою і далі не розвивається. Тому під час захисту бажано було б почути аргументацію О.В. Чорної щодо значення ч. 4 ст. 382 КК України для її дослідження, адже винесення у висновки певного положення дослідження повинно мати значення для досягнення поставленої мети.

5) Загалом позитивно характеризуючи роботу, на жаль, треба відмітити дослідницьку несміливість авторки у відстоюванні деяких наукових позицій, які б зробили її дисертацію ще більш прогресивним сучасним науковим дослідженням. Наприклад, на стор. 80-81 дисертації вона спочатку поділяє наукові погляди професора В.В. Шаблистого щодо спірності використання терміну «суспільна небезпека» при розгляді питання підстав криміналізації, погоджується, що термін «суспільна небезпека» є штучно створеним рудиментом радянської правової

системи і що, більш вдалим є термін «безпека людини, суспільства, держави та людства», але в той же самий час, «покірно» повертається до тези, що поки в ст. 11 КК України закріплено, що злочином є саме суспільно небезпечне діяння, вона не має права відкидати категорію «суспільна небезпечність». З одного боку, з нею неможна не погодитись, адже закон – має найвищу юридичну силу, а ідеї науковців носять виключно теоретичний характер, з іншого – науку творять і зрушують з місця сміливі. Треба мати принципову думку і впевнено відстоювати свою наукову позицію. Таким чином, під час захисту, хотілося б почути сміливу дослідницьку позицію О.В. Чорної щодо її відношення, як науковця до проблеми суспільної небезпеки в питанні соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні.

б) Неналежно аргументованою виглядає характеристика суб'єкта злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (підпункт 2.3.). Дисертантка наголошує, що КПК України 2012 року, ратифікація Україною Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби з цим явищем», зміни у КК України, що прийняті відповідно до вказаних нормативно-правових актів, вимагають свого осмислення з точки зору кримінально-правових ознак осіб злочинців, які їх вчиняють (*стор. 170 дисертації*), але в той же час, при кримінально-правовій характеристиці оперує загальним поняттями, аналізує загальновідому історію розвитку вчення про суб'єкта злочину, надає загально-кримінальне визначення поняття осудності і на цій підставі в дисертації приходять до висновку, що суб'єкт злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні відноситься до спеціальних (*стор. 178 дисертації*) (*примітка опонента кінець цитати та підпункту взагалі!!!*), в авторефераті ж на *стор. 8*, вона констатує наступне: «... суб'єктом злочину, передбаченого ст. 390¹ КК України, з 11 січня 2019 року є один з подружжя чи колишнього подружжя або інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах та досягла 18-річного віку... За ст. ст. 382, 389, 390 КК України – суб'єктами можуть бути фізичні осудні особи у віці з 16-ти років, засуджені за вчинення злочинів та ухиляються від відбування призначених їм покарань». Крім цього, на *стор. 174 дисертації*, О.В. Чорна зазначає, що: «... рішення судів можуть не виконувати і **юридичні особи**, тому це питання потребує свого окремого дослідження», **але на цій тезі ідея розвитку юридичної особи, як суб'єкта злочину закінчується**. Тому, під час захисту дисертації, бажано було б почути думку автора з приводу питання чи може бути юридична особа суб'єктом злочинів, що пов'язані з невиконанням рішення суду у кримінальному провадженні, а також, систематизовану, конкретну, узгоджену з положеннями дисертації та автореферату відповідь щодо того, які саме спеціальні суб'єкти (*на чому наголошує О.В. Чорна на стор. 178 дисертації*) несуть відповідальність за невиконання рішень суду у кримінальному провадженні за статтями 382, 389, 389¹, 390, 390¹?

7) Сьоме зауваження стосується неузгодженості деяких положень дисертації та в роботі тлумачаться самим автором неоднозначно. Так, дисертантка наголошує, що емпіричну базу її роботи становлять статистичні дані ДСА України за період 2013-2018 рр. щодо кількості засуджених осіб за вчинення злочинів, передбачених

ст. 382 КК України (у частині кримінального провадження) (стор. 4 автореферату, стор. 20 дисертації) і навіть наводить відсоток 15,3% вироків, що набрали законної сили за ст. 382 КК України за невиконання рішень суду у кримінальному провадженні (стор. 1 автореферату), але в той же час акцентує увагу на тому, що ці дані є умовними (стор. 81 дисертації), адже статистична інформація по ст. 382 КК України включає в себе діяння, пов'язані із невиконанням рішення суду в цілому і **припускає**(!!!), що невиконання рішень у кримінальному провадженні є поширеним та цілком відповідають підставі криміналізації (стор. 82 дисертації). На думку опонента, припущення авторки щодо статистичних даних, які повинні носити конкретний характер, в дисертаційному дослідженні є неприпустимим, адже одразу виникають питання щодо достовірності статистичних даних, представлених в дисертації.

Продовжуючи аналіз емпіричної бази дослідження, треба звернути увагу, що авторкою було проведено інтерв'ювання 783 фахівців у галузі права (стор. 4 автореферату). В роботі авторка вказує, що інтерв'ювання проводилось близько з 200 працівниками Національної поліції (стор. 161 дисертації). З приводу цієї тези, виникає логічне питання: з якими ще фахівцями у галузі права, крім працівників Національної поліції проводилось інтерв'ювання, які питання ставились респондентам та яким чином відповіді інтерв'юєнтів вплинули на результат роботи?

Утім, вищевказані окремі суперечливі та дискусійні положення та висновки не впливають на загальний високий науковий рівень рецензованої дисертації «Кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні», **не піддають сумніву основні наукові результати, отримані дисертанткою, натомість можуть бути передумовами наукової дискусії на захисті дисертації О.В. Черної.**

Тема дисертації «Кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні» відповідає паспорту спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право, затвердженого постановою Президію ВАК України № 38-06/6 від 21 травня 2008 р. За оформленням вказана дисертація відповідає вимогам п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. Автореферат дисертації (16 с.) відображає зміст основних положень дисертації та відповідає вимогам п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.

ВИСНОВОК :

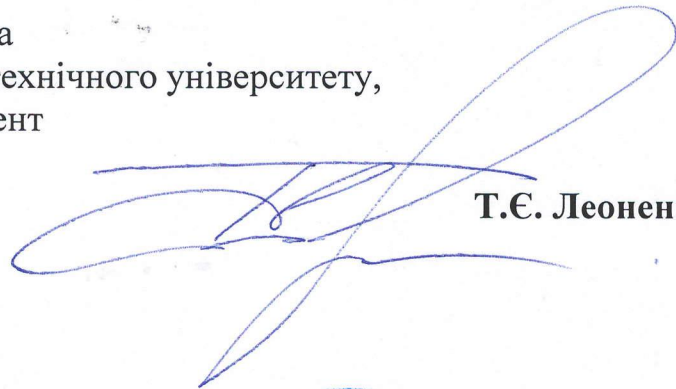
Дисертація «Кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні» за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертації та автореферату відповідає вимогам,

що встановлені у пп. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. Вона є завершеною одноособовою кваліфікаційною працею, в якій розв'язується конкретне наукове завдання кримінальної відповідальності за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні, що має істотне значення для науки кримінального права.

Авторка дисертації **Чорна Оксана Василівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) на підставі публічного захисту в спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 12.00.08 - кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Юридичні науки (08 – Право).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри кримінального,
цивільного та міжнародного права
юридичного факультету
Інституту управління та права
Запорізького національного технічного університету,
доктор юридичних наук, доцент

Т.Є. Леоненко

Підпис Леоненко Т.Є. засвідчую:

**Вчений секретар Вченої ради
Запорізького національного технічного університету,
кандидат соціологічних наук, доцент**

В.В. Кузьмін

м. Запоріжжя

«19» червня 2019 р.